

AQUELLS IMPERIS OBLIDATS...

L'any 1885 catorze Estats occidentals es van repartir el continent negre, però la història d'Àfrica va començar molt abans. Els grans imperis de Ghana, Mali, Songhai, o les societats mossi, peul, lunda, han omplert segles d'esplendor a terres africanes. L'arribada dels europeus va acabar amb regnes i organitzacions socials i polítiques molt ben estructurades.

A les èpoques antigues ens hem de referir al fenomen bantú dels segles IX-X, format per un conjunt de pobles pastors que convivia a la regió del Txad actual i que van emigrar cap al Sud, estenent el domini del ferro. També hem de parlar de la vida als voltants de les valls del riu Nil. Allí van sorgir els regnes de Kush, en contacte amb l'imperi egipci; el regne de Napata, que arribaria a dominar Egipte; Meroe, gran centre metal·lúrgic; Axsum, bressol del futur gran imperi d'Etiòpia, els regnes de Nobacia, Makuria, Ahoa, que feien d'enllaç entre les poblacions blanques del Nord i les negres del Sud.

Els grans regnes

És a partir del segle X que sorgeixen els Estats poderosos, desenvolupats econòmicament i culturalment. A la zona del Sahel, d'Est a Oest, van sortir Audaghost(VII-X), Ghana(X-XI), Mali(XIII-XIV), Songhai(XV-XVI) i Kanem-Bornu(XVI-XVII). Tots neixen a l'ombra de l'Islam i tenen en l'or la seva riquesa. El comerç era la principal activitat econòmica. La Universitat de Tombuctú estava equiparada en aquell temps a la de Fès o a la de Còrdova, i la seva biblioteca era una de les més famoses.

Les migracions animistes van arribar al Zambeze cap al segle XIII, van imposar la seva hegemonia i van crear el regne de Monomotapa, que arribaria a ocupar la major part dels actuals Zimbàue i Moçambic. La seva riquesa era l'or i el coure que comerciava amb els pobles àrabs a Sofala.

La història del regne d'Etiòpia és una lluita continuada amb els seus veïns islàmics. El cristianisme va recolzar ideològicament i culturalment a Etiòpia, que va tenir la seva gran època al segle XV. A mitjans del XVI va sofrir una gran invasió gal'la, de la qual no es va començar a recuperar fins el segle XIX.

Al segle XV també va brillar amb llum pròpia el regne del Congo, convertit al cristianisme pels portuguesos. El Congo va sofrir un reguitzell de guerres feudals que el van anar afeblint i a finals del segle XVI els pobles yagas van introduir una anarquia que va resultar de-

finitiva. El Congo va perdre l'hegemonia a favor d'Angola, antiga província seva.

Al marge d'aquests grans regnes, les societats africanes s'articulen en altres regnes més petits (regnes mossi, regnes del Senegal, regnes de l'Àfrica oriental) o en societats extenses que no arribarien a formar Estats (els peul al Sahel, els lunda, luba i kuba al sud de l'actual Zaire). Són freqüents les ciutats-Estat, com les dels haussa o yoruba a l'Àfrica occidental, o les ciutats comercials afro-àrabs a les costes de l'Índic. Aquest comerç farà grans Mogadiscio, Kilwa, Malindi, Monbasa, Zan-zibar o Sofala, entre d'altres.

L'arribada dels europeus

Els portuguesos van ser els més interessats en conèixer l'Àfrica, principalment les seves costes, tractant d'obrir les rutes comercials cap a les Índies. Poc a poc van anar arribant europeus de totes les nacionalitats amb la preocupació principal d'instal·lar factories i controlar fermament zones de territori. Les conseqüències no es van fer esperar: desorganització de les ciutats costaneres, ruïna de les ciutats afro-àrabs orientals, trasvassament del pes econòmic del Sàhara a l'Atlàntic, introducció del catolicisme amb la conseqüent decadència dels Estats islamitzats, introducció de nous cultius, intensificació del comerç d'esclaus,

que ja era practicat pels àrabs, però que amb l'arribada dels europeus, des del segle XIV, es convertirà en el principal negoci de les firmes comercials, sobretot holandeses, franceses i angleses.

Totes aquestes situacions van portar a Europa un corrent positiu per finançar la primera revolució industrial. En canvi, per a l'Àfrica va ser molt negatiu: apareixen nous Estats esclavistes que s'autodestruïran amb la venda dels propis habitants, perquè econòmicament desapareixen els elements més productius i s'originen desplaçaments socials que porten greus desequilibris. La presència europea a l'Àfrica va provocar un procés de descomposició que va facilitar la penetració i ocupació cada vegada més gran dels europeus.

Així, els marroquins acaben amb l'imperi songhai i porten el desequilibri al Níger. Regnes com els de Dendi, Bambara, Peul es rebel·len contra els grans imperis i proven d'organitzar-se. Al golf de Guinea sorgeixen també Estats efímers, la majoria esclavistes. Els pobles Fon formen a partir del segle XVII els Estats de Portonovo, Alada i Abamey. Les tribus Akan funden l'Estat de Bono, especialitzat en el comerç d'or. Els Ashanti, comerciants d'or i ivoiri, es van organitzar als voltants de Kumasi fins a finals del XVIII.

També arriba la decadència a l'Àfrica Central, on els portuguesos fan d'Angola un centre d'esclvitud. També van intervenir a Monomotapa que va desaparèixer definitivament a conseqüència de la guerra amb els nguni. Els tradicionals Kuba, Lunda i Luba eixamplen els seus territoris. La ruïna de les ciutats de la costa va portar un ressorgiment de regnes com Bunyoro, Buganda o Ruanda, ja lliures de les incursions àrabs.

A l'Àfrica Austral els blancs van demostrar voluntat de colonització i permanència. Els Boers, holandesos calvinistes, avancen poc a poc cap a l'interior i a finals del segle XVIII formen la república independent de Graff-

ÀFRICA SUBSAHARIANA-HISTÒRIA

Reinet, més tard derrotada pels anglesos. A principis del segle XIX hi ha també intents de reagrupament al Sahel i també, fora dels límits musulmans, a Dahomey.

Fins al segle XIX la tàctica de les companyies que instauraven monopolis de productes o territoris era clara, i passava pel manteniment d'un petit exèrcit o una administració titella que permetés el comerç elemental amb els indígenes. Normalment aquestes companyies s'estableixen a la costa i moltes acaben desapareixent com a conseqüència de nefastes gestions econòmiques.

Les causes que al segle XIX fan canviar la visió europea sobre Àfrica poden ser molt diverses: la independència d'Amèrica, la revolució industrial, l'explosió demogràfica al continent negre. El cert és que ja no es buscarà solament un comerç eventual. Es comencen a finançar exploracions que permetin una presència estable a la zona, es cerca una sortida als productes de la metròpoli i, el més important, un accés directe a les primeres matèries.

Es dona una certa oposició passiva organitzada contra els europeus i també de vegades resistència militar. Els moviments de resistència més importants són a l'Àfrica Occidental: Usman dan Fodio(1754-1817) i El-Hadch Omar Tell(1797-1864) al Sudan Occidental; Samory Turé(1830-1900) a Guinea; Lat Dyor Diop(1886) al Senegal; l'imperi Amadu(1880-1898) i els regenes As-hanti(1896) i Dahomey(1890) a la regió de Guinea. A l'Àfrica Oriental, El Mah-di(1881-1885) i Abdulahi(1885-1898) al Sudan oriental i i el regne d'Etiòpia de Menelik II(1889-1913). A l'Àfrica Austral, el poderós imperi zulú de Chaka(1816-1828) i el seu successor Dingane(1824-1840). A tot arreu, però, s'acabaven els conflictes amb una repressió indiscriminada.

Quan els europeus van sotmetre als africans més lluitadors, van començar els problemes i conflictes entre ells mateixos. Per evitar les solucions militars es va convocar pacíficament la conferència de Berlín per trobar amb diplomàcia i enteniment un acord de repartiment de les terres africanes. Sense cap consulta als pobles africans, cosa habitual a qualsevol forma de colonialisme, la conferència de Berlín, on tots eren occidentals i no hi havia cap africà, va decidir la sort política de tot un continent.

Jaume Sardà

AFRICA OCCIDENTAL FINS 1830. LES LÍNIES PUNTEJADES ENS INDIQUEN ELS REGNES NATIUS TRIBALS

AFRICA OCCIDENTAL FINS 1968. LES XIFRES EMMARCADES INDIQUEN LA DATA D'INDEPENDÈNCIA DELS PAÏSOS